

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Viite HE 31/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Senaatti-kiinteistöistä ja Puolustuskiinteistöistä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Kansallisarkisto kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto asiassa ja esittää seuraavaa:

Puolustushallinnon rakennukset ja rakenteet ovat Suomen rakennusperinnön tärkeä osa-alue. Puolustushallinnon rakennuslaitos vastaa puolustushallinnon käytössä olevien rakennusten, rakenteiden ja verkostojen kiinteistötiedon hallinnasta. Rakennuslaitoksen tietoaineistot, mm. rakennuspiirustukset, ovat kulttuurihistoriallisesti ja tutkimuksellisesti arvokkaita ja niihin liittyy paljon yleisen edun mukaisia käyttömahdollisuuksia.

Puolustushallinnon rakennuslaitoksen aineistojen arkistointia ei ole huomioitu hallituksen esityksessä. Liikelaitoksia, toisin kuin virastoja, ei koske arkistolain (831/1994) 14 §:n mukainen velvoite siirtää arkistovaiheeseen tulleet, pysyvästi säilytettävät tietoaineistot Kansallisarkistoon. Kun otetaan huomioon rakennuslaitoksen aineistojen merkittävyys, tätä ei voida pitää yleisen edun näkökulmasta hyväksyttävänä.

Kansallisarkisto katsoo, että uudella Puolustuskiinteistöt-liikelaitoksella tulee, kuten edeltäjällään, olla arkistojen siirtovelvoite Kansallisarkistoon Puolustushallinnon rakennuslaitoksen aikana syntyneiden ja sen omistuksessa organisaatiomuutoksen hetkellä olevien arkistoitavien (pysyvästi säilytettävien) aineistojen osalta.

Kansallisarkisto ehdottaa, että arkistolain (831/1994) 14 §:n mukaisen siirtovelvoitteen säilymisestä Puolustuskiinteistöillä säädettäisiin käsiteltävän lain 9 §:n siirtymäsäännöksessä.

Perustelut*Aineistot*

Kansallisarkiston tietojen mukaan Puolustushallinnon rakennuslaitoksen hallussa oleva analoginen aineisto on laajuudeltaan noin 2 400 hyllymetriä, ja se muodostuu ajallisesti kolmesta kokonaisuudesta: rakennuslaitokselle siirretystä Puolustusministeriön rakennusosaston ja rakennustoimistojen arkistoista, vuosina 1994-2003 muodostuneesta Puolustushallinnon rakennuslaitoksen arkistosta sekä puolustuskiinteistöjen hallinnansiirron jälkeen vuodesta 2003 muodostuneesta aineistosta, joka kuuluu Senaatti-kiinteistöjen arkistoon. Puolustushallinnon rakennuslaitos on hoitanut tätä osaa arkistosta Senaatti-kiinteistöjen kanssa solmitun arkistopalvelusopimuksen mukaisesti.

Puolustushallinnon rakennuslaitoksen vanhimmat aineistot ovat 1820-luvulta.

Kansallisarkisto on arkistolain nojalla päättänyt vuotta 2003 vanhemman piirustusaineiston pysyvistä säilyttämisestä. Päätöksellä mm. kaikki vuotta 1920 vanhemmat rakennuspiirustusaineistot hakemistoihin, kaikki arkkitehti- ja rakennesuunnittelun piirustukset sekä investointihankkeiden asema-, pohja- ja julkisivupiirustukset on määrätty pysyvään säilytykseen. Suojelluista rakennuksista säilytetään lisäksi työpiirustukset, detalji- ja erikoispiirustukset sekä työselitykset ja maalaustyöselitykset värimalleineen.

Arkistointivelvoite

Puolustushallinnon rakennuslaitoksen arkistoaineistoja koskee valtion viranomaisille arkistolaissa (ArkL 831/1994, 14 §) säädetty velvollisuus siirtää pysyvästi säilytettävät (so. arkistoitavat) aineistot Kansallisarkistoon. Tämä siirto tapahtuu viranomaisen ja Kansallisarkiston yhdessä määrittämänä ajankohtana, kun aineistojen aktiivikäyttö viranomaisessa on päättynyt. Koska arkistoinnissa on siirrytty sähköiseen toimintatapaan, edellyttää Kansallisarkisto, että viranomainen digitoi aineiston Kansallisarkiston määräämällä tavalla ennen siirtoa Kansallisarkiston ylläpitämään järjestelmään. Kansallisarkisto on linjannut, että kaikki vuotta 1920 vanhemmat aineistot arkistoidaan alkuperäisessä analogisessa muodossa, vaikka ne olisi myös digitoitu. Vuotta 1920 nuoremmat analogiset aineistot arkistoidaan Kansallisarkistoon (lähtökohtaisesti digitaalisen muodon rinnalla) vain, jos niillä on itsenäistä kulttuurihistoriallista arvoa.

Ilman asianmukaista säännöstä Puolustushallinnon rakennuslaitoksen arkistoaineistojen pysyvä säilyminen ja niiden käyttö yleisiin tarkoituksiin jää riippumaan perustettavan liikelaitoksen päätöksistä. Arkistot sekä niiden käytettävyys ja saatavuus eivät yleisesti ole muita tarkoituksia varten perustettujen entiteettien prioriteettilistan kärjessä. Näin ollen riski näiden merkittävien aineistojen jäämisestä yleisen käytön ulkopuolelle tai muutoin huonosti saataviksi on todellinen, varsinkin kun sanotut aineistot voivat siirtyä arkistointivaiheeseen vasta pitkän ajan kuluttua, yleensä siinä vaiheessa, kun kiinteistö poistuu käytöstä. Toisaalta ne voivat tulla arkistointivaiheeseen nopeastikin, erityisesti silloin kun kiinteistö myydään. Myyntitilanteeseen liittyy riski aineistojen siirtymisestä yksin uuden omistajan omistukseen.

Kansallisarkisto voi ottaa vastaan myös liikelaitosten aineistoja, mutta siirtovelvoitteen puuttuessa lähtökohtaisesti vain maksua vastaan. Lisäksi aineistojen digitoinnista ennen siirtoa aiheutuu liikelaitokselle merkittäviä kustannuksia. On todennäköistä, että liikelaitos pyrkii välttämään tällaisia kustannuksia tai ainakin minimoimaan ne, ellei sillä ole selkeää velvoitetta asian suhteen. Tämä johtaa edellä mainittuun aineistojen heikkoon saatavuuteen ja uhkaan pysyvälle säilymiselle. Kansallisarkisto pitää tärkeänä, että rakennuslaitoksen kulttuurihistoriallisesti ja tutkimuksellisesti merkittävä sekä yleisesti kiinnostava aineisto päätyy jatkossakin julkiseen arkistoon ja yleisesti saataville.

Asiakirjojen voimassa olevia salassapitosäädöksiä noudatetaan niiden käyttöön antamisessa Kansallisarkistoon siirtämisen jälkeenkin.

Kansallisarkisto katsoo, että uudella Puolustuskiinteistöt-liikelaitoksella tulee olla arkistojen siirtovelvoite Kansallisarkistoon ainakin Puolustushallinnon rakennuslaitoksen aikana syntyneiden ja sen omistuksessa siirtohetkellä olevien pysyvästi säilytettävien aineistojen osalta.

Kansallisarkisto neuvottelee parhaillaan hyvässä yhteistyössä Puolustushallinnon rakennuslaitoksen kanssa sillä olevan historiallisen, eli arkistointivaiheeseen jo siirtyneen aineiston siirrosta Kansallisarkistoon ennen toiminnan siirtymistä liikelaitokselle. Tämä 250 hyllymetrin aineisto käsittää kuitenkin vain osan rakennuslaitoksen pysyvästi säilytettävistä ja arvokkaista aineistoista.

Nyt käsillä oleva ongelma ei ole ainutkertainen. Arkistolain kokonaisuudistuksen yhteydessä tulee harkita yleissäännöstä siirtovelvoitteen säilymisestä vastaavissa viranomaistoimintojen uudelleenorganisoinneissa.

Pääjohtaja

Jussi Nuorteva

Tietopalvelujohtaja, ma

Juhani Tikkanen